S'àrea fiat posca in parte bundante cugugiada de diecine de istagnos, unu de sos cales, su Sassu, s'estendiat pro in prus de duamìgia ètaros.

1. Lada de Terrarba

Peruna coltura pariat possìbile impiantare subra de sos arenàrgios e calcàreos chi ocupaiant bona parte de su territòriu, cunsideradu fintzas su clima, caraterizadu dae ierros

mites e istios caentes, cun màssimu de precipitazioni ierriles e mìnimu istiale e ventosità intensa e fitiana.

Sos seminativi, sos vigneti, sos uliveti, sos frutteti chi prosperaiant subra de sos terrinos mègius ocupaiant petzi su 15% de sa superfìtzie agrària, mentras istagnos e paules cugugiaiant belle totu su restu, e in particulare sos terrinos pro como inagibili ma fertiles in manera potentziale e produtivos.

Cantu a s'allevamentu, petzi unu pastoriu primitivu resessiat a istentu a ofèrrere de chi subravìvere a chie la praticaiat subra de sos làngios pascat palustri.

Depressa in manera piessigna resurtaiat sa fasca costera chi s'illonghiaiat pro ses mìgia ètaros intre S'Ena Arrubia e Marceddì; arenosa e cugugiada belle petzi de erbas palustri, fiat cursada dae una dusina de pastores e porcari chi s'acontzaiant in barracas de fortuna fatas fintzas issas de erbas, cisto e ghinìberu, mentras mancu sas domos, o prusaprestu cabannas, superaiant sa dusina (Tognotti: 120-121).

«Un'estensione ampra meda de 18.000 ètaros deserta in manera assoluta, priva de cada forma de coltura, cun rivi scorrenti in prenu règimene anàrchicu, cun in prus de 50 istagnos e paules de acquitrini adempiente de sèculos a sa trista funtzione de fàghere de cudda zona su rennu de sa malària. Non viziato règimene idràulicu e fondiàriu, ma perunu règimene. Non petzi una notèvole diferèntzia intre sas cunditziones de produtividade. Prus chi vida chi deveret risòrgere de su nudda, farta de cada forma de vida agrìcula, petzi rapresentada dae carchi assoladu pastore, intentu a fàghere brucare de pagas berbeghes carchi filu de erba intre sos sterpi» (Giulio Dolcetta, cit. in Tognotti: 122).

Pobulaiant s'àrea, a su tzensimentu de su 1921, **10.080 abitantes**, sos tres duos de sos cales cuntzentrados in sos comunos de Terrarba e de Marrùbiu.

2. Progetos de bonìfica sena resurtados

Partinde dae sos istùdios de **Angelo Omodeo** subra de su disciplinamento de sas abbas a fines produtivos, publicados intre su 1908 e su 1911, fiant disponìbiles **progetos de bonìfica de su Campidanu** e de sa Sardigna basados subra sa creatzione de unu sistema integradu de digas idroelètricas capatzas de barigare milliardos de metros cubos de abba, de pònnere fine a sas periòdicas prenas ierriles e a sas cunsighentes disastrosas aundaduras, de abbare sas pranuras, de rèndere possìbiles e produtivos sos istagnos e sos acquitrini sicados, de riconvertire, in fines, s'allevamentu zootècnicu e sa produtzione de late-casearia. In càmbiu de su pasco iscapu e de sas periòdicas migratziones de sas gamas,

a s'ispissu deghinadas dae ispantosas morie dèvidas a sa sicagna, faghiant a torrare a creare a badde sas cunditziones dèchidas a s'impiantu de erbai e de padros artifitziales pro una produtzione a su mancu tripla de proenda. Sos vantàgios de su controllu de s'abba, segundu sos istùdios de Omodeo, includiant fintzas s'annoadura tècnica e produtivu de s'indùstria minerària finas a cuddu momentu sutaposta a s'isfrutamentu de unas cantas sotziedades istràngias (Barone 1986: 293-294).

Ma su recùperu de sos territòrios de sa pranura de Terrarba tràmite su controllu de sas abbas, sa bonìfica, s'adderetada e sa crèschida de sos coltivos presentaiat **problemas** rilevantes meda **tècnicos**: compidare sos flussos ierriles chi si bortulaiant in pranura de unu batzinu imbrifero de 400.000 ètaros; regulare e disciplinare su riu Mòguru; sicare diversos istagnos, unu de sos cales, su Sassu, estèndidu meda e suta de su livellu de su mare.

Sos **problemas econòmicos** non fiant prus pagu rilevantes, cunsiderada s'entidade de sos capitales netzessàrios a pònnere in moto sìmiles impresas tècnicas.

Bisongiaiat, in fines e mescamente, assegurare su finantziamentu, s'integratzione e su coordinamentu de totu sos interventos – regolazione idràulica, bonìfica, irrigatzione, megioru agràriu, coltivu de sas terras coberadas –, ca sas òperas in unu sìngulu cumpartu non diant àere àpidu esigidu durajolu e significativu.

B'aiat istada benesi una bundante produtzione legislativa (in su 1897, 1902, 1907, 1913) cumpresa a favorire interventos ispetziales pro sa Sardigna chi mudarent sas cunditziones de arretratezza e sutaisvilupu e atzentrados mescamente «in su crèditu e in su megioru agràriu, in s'assentu idràulicu e in sas bonìficas, in sa viabilidade e in sos mèdios de comunicatzione» (Fadda: 145).

Ma, ancora a sa fine de su sèculu XIX e a su cumintzu de su XX lu pessat de una bonìfica integrale – in sos aspetos tècnicos suos, econòmicos, sotziales – deviat èssere posta a puntu